



עושים שוק קח-תן

מדריך מעשי ולימודי לכיתות ד'-ו'



שוק קח-תן הוא הרבה יותר מסתם אירוע להחלפת חפצים. זו הזדמנות נפלאה לחנך לערכים חשובים ולפעול בקהילה. אפשר לשלב את השוק בתכנית הלימודים - לדבר על קיימות, צרכנות נבונה וכלכלה מעגלית. אפשר גם לשתף את הקהילה הרחבה - הורים, עסקים מקומיים ושכנים. בואו נראה איך אפשר ליזום שוק קח-תן שישלב גם למידה וגם הנאה.

למה בעצם כדאי לקיים שוק קח-תן?

התשובה פשוטה - כולם מרוויחים! מבחינה כלכלית, חוסכים כסף. מבחינה סביבתית, מצמצמים פסולת ומעודדים שימוש חוזר. מבחינה חברתית, מחזקים את הקשרים בקהילה ומבחינה חינוכית, מפנימים בדרך מעשית ערכים של צרכנות נבונה ואחריות סביבתית.

סוגי שוק קח-תן

יש כמה מודלים אפשריים. אפשר ליצור פינת קח-תן קבועה, שבה כל אחד יכול להשאיר ולקחת חפצים לפי הצורך. אפשר לארגן שוק נושאי - למשל שוק ספרים או בגדים עונתיים ואפשר להקים שוק קבוע, למשל בכל סוף חודש, שאליו אנשים מביאים פריטים למסירה.

יש גם כמה דרכים "לשלם" בשוק כזה: אפשר לקבוע סכום כסף סמלי, להשתמש בתלושים או פשוט לאפשר החלפה חופשית, בלי כסף. לכל שיטה יש יתרונות וחסרונות:

שוק מבוסס על סכום סמלי

בשיטה זו קובעים כי כל פריט יעלה לדוגמה בין שקל ל-5 שקלים ולא יותר.

- יתרונות: מאפשר לכסות עלויות, מעניק תחושת ערך לפריטים, הכסף שנאסף יכול לשמש למטרות חינוכיות או לתרומה, בסיום האירוע כל משתתף אחראי לקחת את החפצים שבעלותו (שהביא למכירה או קנה).
- חסרונות: עלול ליצור פערים וחוסר איזון בין המשתתפים. מי שמעוניין למכור מתקשה לפנות זמן לשוטט בשוק ולקנות.

שוק מבוסס תלושים

בשיטה זו כולם מקבלים כמות שווה של תלושים והם משמשים "לקניית" פריטים בשוק.

- יתרונות: מונע שימוש בכסף ומונע חוסר שוויון בין המשתתפים.
- חסרונות: דורש התארגנות, הכנת התלושים מראש וחלוקתם.

שוק קח-תן ללא תמורה

- המשתתפים מביאים פריטים ויכולים לקחת פריטים אחרים ללא צורך בקנייה.
- יתרונות: פשוט לניהול, מעודד נדיבות ושיתוף.
- חסרונות: עלול לגרום לכך שאנשים יקחו יותר ממה שהם תורמים וליצור מצב שלא יישאר לחלק מהמשתתפים. או להפך, שיישארו המון פריטים שאף אחד לא צריך ויצטרכו למצוא מה לעשות איתם בסיום האירוע. אחד הפתרונות הוא להגביל בהתחלה את מספר החפצים שכל אחד יכול לקחת, ואם נשאר בסוף אפשר לקחת עוד.

איך מתחילים? אנחנו ממליצות להקדיש שיעור להיכרות עם הנושא ולתכנן האירוע.

מטרות השיעור

- להכיר מושגי יסוד כמו תרבות הצריכה, כלכלה מעגלית, שימוש חוזר.
- לבחור את מתכונת השוק - נושאי או כללי, שיתופי או אישי, בחינם או עם תמורה מסוימת.
- לתכנן את היום וחלוקת תפקידים.

הרשת הירוקה
الشبكة الخضراء
שינוי.דרך.חינוך



חלק א': הבנת הצורך והשפעתו על הסביבה

פתיחה חווייתית:

נתחיל בפעילות "כמה בגדים יש לי?" - כל תלמידה ינסה לזכור כמה חולצות יש להם בארון הבגדים. נמין את התוצאות בטבלה, למשל: למי יש 5 - 15 חולצות למי יש 16 - 25 חולצות ולמי מעל 25 חולצות.

דיון:

- מדוע אנחנו אוהבים לקנות דברים חדשים?
- איך מרגישים כשקונים משהו חדש?
- כמה מהבגדים בארון שלנו באמת בשימוש?

הסבר:

הצורך שלנו לקנות ולהתחדש נובע מכמה סיבות:

- אנחנו צריכים בגד חדש כי הקודם קטן עלינו, נקרע וכד'
- אנחנו רוצים להרגיש מעודכנים ואופנתיים
- אנחנו מושפעים מפרסומות וממשפיענים שמעודדים אותנו לקנות
- כשאנחנו קונים משהו חדש זה גורם לנו שמחה

אבל, לקניות המרובות יש השפעה שלילית על הסביבה. פעילות: נצפה [בסרטון קצר](#) (8 דקות) על ההשפעה הסביבתית של תעשיית האופנה. תוך כדי צפייה יש לשים לב ולכתוב לעצמכם בעיות לסביבה ולנו, שאתם מזהים.

אילו בעיות הצלחתם לאתר בסרטון? כותבים על הלוח.

(אורח חיים קצרצר לפרטי לבוש, בדים ותפירה לא איכותיים, קונים יותר מדי בגדים, הצבעים של הבדים מזיקים לסביבה, ייצור שינוע גורמים לפליטות גזי חממה, לייצור פרטי אופנה נדרשים הרבה מים וחומרי הדברה, זיהום מים וקרקע במדינות המייצרות ובמדינות שמקבלות אליהן את הפסולת, מחזור טקסטיל הוא כמעט בלתי אפשרי, קניות בגלל לחץ חברתי) אילו פתרונות אתם מציעים לכל בעיה? כותבים ליד כל בעיה. (להשקיע בבגדים איכותיים ומתאימים, לכבס בהתאם להוראות, לקנות יד שנייה, להחליף עם חברים...)

היכרות עם כמה מושגי יסוד:

מחלקים את הכיתה לצוותים, כל צוות מקבל את אחד המושגים, מחפש את הפירוש שלו ועונה על השאלה: איך המושג קשור לשוק קח תן. נציג/ה מכל צוות מציגים את המושג בקצרה לכל הכיתה.

המושגים: משאבי כדור הארץ, תרבות הצריכה, כלכלה מעגלית, שימוש חוזר, טיפול בפסולת, הטמנה, אופנה מהירה. היום נדבר על פתרון שנקרא שוק קח-תן. זהו שוק שאליו כל אחד מביא את הבגדים / פריטים שהוא או היא כבר לא צריכים

(אבל שהם במצב טוב), ויכול לקחת או לקנות ממה שאחרים מביאים. מה כיף בשוק קח-תן?

- מתחדשים בלי לקנות חדש
- נותנים חיים חדשים לבגדים ישנים
- מפחיתים את כמות הפסולת
- חוסכים כסף ומשאבים

חלק ב': תכנון שוק קח-תן בבית הספר

אם אנחנו רוצים ליזום שוק בבית הספר, אלה השאלות שצריך לשאול:

1. איזה שוק אנחנו רוצים? לדוגמה רק של בגדים, רק של צעצועים, של חפצים מכל מיני סוגים?
2. האם אנחנו מגבילים את כמות הפריטים שכל אחד יכול להביא? או שכל אחד יכול לקחת?



3. האם המכירה היא אישית, כלומר כל ילד מוכר רק את הדברים שהביא, או קבוצתית - למשל דוכן של חולצות, דוכן של ספרים, דוכן של משחקים? יש לקחת בחשבון דברים כמו: אם המכירה אישית מתי יהיה לכם זמן להסתובב ולראות דוכנים אחרים, או איך ירגיש ילד שאף אחד לא מתעניין בדברים שהביא, איך תרגיש ילדה שאין לה מה להביא לשוק וכד'. חשוב להגיע לאירוע שוויוני ומכיל ככל האפשר.

4. מה שיטת ה"תשלום"? לדוגמה מחליפים בחינם או תמורת סכום סמלי כמו שקל או שניים לפרט (ואז צריך לחשוב מה מרגישים אלה שאין להם כסף להביא לשוק). במקרה של שוק בתשלום סמלי צריך גם להחליט מה עושים עם הכסף שנאסף, כמו למשל לתרום למטרה ראויה ורלבנטית לנושא.

5. מי משתתף במכירה? לדוגמה רק הכיתה שלנו, כל השכבה, כל בית הספר.

6. ממי צריך לבקש אישורים? מהמנהלת, אב הבית, מחנכות אחרות.

7. מה עושים בכל החפצים שנשארו ואף אחד לא רצה? אם למשל מחליטים לתרום כל מה שנשאר חשוב לברר מראש ביחד למי ניתן לתרום ואיך עושים זאת. אחרת נשארים



רוצים להכין שלטים עם מסרים קליטים ועובדות מעניינות, כדי לקשט את השוק שלכם?

הנה כמה רעיונות:

1. בשוק שלנו חוסכים כסף! במקום לקנות משהו חדש ויקר, בשוק קח-תן חוסכים המון.
2. שיתוף פעולה עוזר לסביבה! החלפות במקום קניות מפחיתות זיהום וצריכת אנרגיה.
3. רוצים עולם נקי יותר! אם נשתמש יותר בחפצים קיימים, נזרוק פחות למזבלות.
4. מלתחה חדשה בלי הוצאה! בשוק קח-תן אפשר לרענן את המלתחה בלי לקנות עוד ועוד.
5. צרכנות נבונה טובה לי ולסביבה! לומדים לצרוך אחרת: קניונים וחנויות - out, החלפות - in.
6. כי זה פשוט כיף! להסתובב, לגלות מציאות, להחליף ולמצוא בדיוק מה שצריך - בלי להזיק לסביבה ולארנק.
7. האם ידעתם ש...
 - בכל שנה מיוצרים בעולם כ-100 מיליארד פריטי לבוש חדשים
 - 92 מיליון טונות פריטי לבוש מגיעים בכל שנה למזבלות בארצות עניות
 - בכל שנייה משאית אשפה מלאה בבגדים מגיעה לאתרי הטמנה
 - 85% מהבגדים נזרקים למזבלה תוך פחות משנה מרגע הקנייה
 - בישראל הקטנה מייצרים כ-6.256 מיליון טונות של פסולת בכל שנה
 - 83% מהפסולת בישראל לא ממוחזרת ועוברת להטמנה
 - תעשיית האופנה העולמית פולטת 1.2 מיליארד טון של גזי חממה בשנה
 - רבע מהכימיקלים המזהמים בעולם משמשים בתעשיית האופנה
 - ייצור חולצת טי אחת דורש כ-2,700 ליטר מים, כמות שמספיקה לאדם לשתייה במשך 2.5 שנים

עם ערימות פסולת גדולות בבית הספר, שאיש לא לוקח עליהן אחריות. עוד אפשרויות: להעביר לפחי המחזור המתאימים, להשתמש בפינת המייקרים של בית הספר (אם יש), לשמור לפעם הבאה, לתפור מהבגדים שמיכות ולהעביר לכלביה ועוד.

8. האם אנחנו רוצים לשלב באירוע גם אלמנטים חווייתיים כמו מוזיקה, משחקים או תחרויות.

תכנון היום עצמו:

אחרי שנקבע יום ומקום, נחלק תפקידים:

- מנהלת האירוע (לרוב, המורה).
- צוות אחראי על פרסום בשכבה / בית הספר. חשוב מאוד שהפרסום לא יתמקד רק בפרטים הטכניים (יום, שעה, מה מוכרים בשוק) אלא יזכיר את היתרונות הסביבתיים והחברתיים של השוק ולמה בחרתם לקיים אותו. לדוגמה, אם מחליטים לעבור בכיתות ולהסביר, אפשר להכין מראש מצגת קצרה על הערכים הסביבתיים, הכלכליים והחברתיים או לחשוב על דרך חווייתית להעביר את המסר הזה לתלמידים. אפשר לכתוב ולהכין פרסום שישלח בווטסאפ להורים, להכין פוסטרים לתלייה במסדרונות, להעמיד שולחן עם צוות הסברה בהפסקות וכד'. אפשר להיעזר ברעיונות למסרים קליטים ועובדות מעניינות שיש בסוף הקובץ הזה.
- צוות אחראי על הקמת הדוכנים ותפעולם (מחצלות, שולחנות, שילוט).
- צוות אחראי על מיון ובדיקת תקינות הפריטים ולפסול מה שפגום, קרוע, שבור וכד'.
- צוות אחראי לסדר ולנקות בסוף השוק (לרוב, כל הכיתה).
- צוות אחראי להעביר את כל מה שנשאר לתרומה / למחזור (לפי מה שהוחלט).

סיכום:

נסכם את היתרונות של שוק קח-תן ונבחר יחד עם התלמידים איזו אפשרות הם מעדיפים ליישם בבית הספר. נדגיש את התרומה שלהם לשמירה על הסביבה ואת הערך של שיתוף ונתינה. בסופו של דבר, שוק קח-תן הוא הרבה יותר מאשר רק דרך לחסוך - זו הזדמנות ליצור שינוי אמיתי בתפיסה של הקהילה לגבי צריכה, שיתוף ואחריות סביבתית.